

ÇUVAŞ MASALLARINDA KİŞİ ADLARI

ALBİNA KIRAN*

Öz: Bir milletin sözlü geleneğinde önemli bir yere sahip olan masallar, o milletin kültürünü, geleneklerini, göreneklerini, örf ve adetlerini anlatan ve geleceğe taşıyan vasıtalarlardır. Çuvaş Türklerinin zengin bir halk edebiyatı vardır. Yazılı edebiyatları da bu zengin halk edebiyatı üzerine kurulmuştur. Halk edebiyatı türlerinin içinde masal türünün de zengin olduğunu söylemek mümkündür. Ad ve ad verme geleneği bir toplumun en önemli geleneklerden biridir. Bu gelenek Türk toplumunda eskiden beri günümüze kadar önemini taşımaktadır. V. K. Magnitskiy'in *Çuvaşskiye Yazıçeskiye İmena* (Pagan Çuvaş Adları), M. R. Fedotov'un *Slovar Çuvaşskih Nehristiyanskih Liçnih İmen* (Hristiyan Olmayan Çuvaşların Özel Adları Sözlüğü), Yuhma M. N. *Çuvaşskiye İmena (Çuvaş Kişi Adları) Sözlükler*, L. P. Petrov'un *Liçniye İmena Zakamskih Çuvaşey-Yazıçnikov* (Kama Ardı Pagan Çuvaşların Kişi Adları), N. İ. Yegorov'un *Jenskiye Liçniye İmena Nizovih Çuvaşey-Yazıçnikov* (Pagan Aşağı Çuvaşların Kadın Kişi Adları) ve Bayram'ın *Çuvaş Telif Destanlarda Çuvaş Kimliği Bağlamında Kişi Adlarını* makaleler Çuvaş kişi adları ile ilgili çalışmalardır. Çuvaş Türklerinin tarihine göz attığımızda onların Gök Tanrı inancı, Müslümanlık ve Hristiyanlık inançlarıyla kesiştikleri bilinmektedir. Uzun yüzyıllardan beri Çuvaşların Ruslar, Tatarlar ve Fin-Ugor halklarıyla ilişkisi, Çuvaş kişi adları üzerinde de belirleyici bir rol oynamıştır. Bu tarihî sürecin Çuvaş masallarında izleri görüldüğü gibi kahramanların adları da tarihî sürece ışık tutmaktadır. Çalışmamızda masallardaki kişi adları tespit edilerek tanıtılacak ve olumlu / olumsuz kahraman olarak sınıflandırılacaktır. Çalışmamızda, araştırmaya esas teşkil eden masal metinleri olarak *Çăваш Халăх Сăмахлăхĕ (Yumahsem) I* (Çuvaş Halk Edebiyatı Masallar I.) (1973) ve *Çăваш Халăх Сăмахлăхĕ (Yumahsem) II*. (Çuvaş Halk Edebiyatı Masallar II.) (1973) adlı eserin içinde bulunan toplam üç yüz bir masal esas alınmıştır.

Anahtar kelimeler: masal, Çuvaş masalları, adbilim, kişi adları.

ANTHROPONIMS IN CHUVASH TALES

Abstract: Tales, which have an important place in the oral tradition of a nation, are the means that convey the culture, customs and traditions of that nation to the future. Chuvash Turks have a rich folk literature. Their written literature is also based on this rich folk literature. It is possible to say that the fairy tale genre is also rich among the folk literature genres. Name and naming tradition is one of the most important traditions of a society. This tradition has been important in Turkish society since ancient times.

* Dr. Öğr. Üyesi, Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi, Filoloji Fakültesi, Tütk Dili ve Edebiyatı Bölümü, albinakiran@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2854-7898

(Yazının Geliş Tarihi/Received Date: 20.11.2022, Yazının Kabul Tarihi/Acceptance Date: 14.12.2022)

Doi:10.47089/ıuad.1207648

V. K. Magnitskiy's *Çuvaşskiye Yazıçeskiye İmena* (Pagan Chuvash Names), M. R. Fedotov's *Slovar Çuvaşskih Nehristiyanskih Liçnih İmen* (Dictionary of Proper Names of Non-Christian Chuvash), Yuhma M. N. *Çuvaşskiye İmena* (*Chuvash Personal Names*) Dictionaries, L. P. Petrov's *Liçniye İmena Zakamskih Çuvaşey-Yazıçnikov* (Personal Names of Pagan Chuvash After Kama), N. İ. Yegorov's *Jenskiye Liçniye İmena Nizovih Çuvaşey-Yazıçnikov* (Female Personal Names of the Pagan Lower Chuvash Region) and Bayram's *Personal Names in the Context of Chuvash Identity in Chuvash Sagas* are the studies about Chuvash personal names. When we look at the history of the Chuvash Turks, it is known that they intersect with the belief in the Sky God, Islam and Christianity. For many centuries, the relationship of the Chuvash with the Russians, Tatars and Fin-Ugric peoples has also played a decisive role in Chuvash personal names. As the traces of this historical process can be seen in Chuvash tales, the names of the heroes also shed light on the historical process. In our study, the names of the people in the tales will be identified and introduced and classified as positive/negative heroes. A total of three hundred and one fairy tales are the fairy tale texts that constitute the basis of the research; *Çăвау Халăх Сăмахлăхĕ* (*Yumahsem*) I [Chuvash Folk Literature Tales I] (1973) and *Çăвау Халăх Сăмахлăхĕ* (*Yumahsem*) II [Chuvash Folk Literature Tales II] (1973).

Keywords: Tales, Chuvash tales, onomastics, anthroponims.

Giriş

Her milletin halk edebiyatında olduğu gibi Çuvaş halk edebiyatında da sözlü olarak nesilden nesile aktarılan, hayal gücüyle anlatılan, zaman ve mekân içinde olağanüstü kişi ve varlıkları ele alan anlatımlar yani masallar mevcuttur. Masal: Yazılı kültürün yaygın olmadığı dönemlerde toplulukların geçmiş ve geleceğe ait algı, duygu, düşünce, hayal ve beklentilerini yansıttığı anonim bir türdür. Çuvaş Türkçesinde masal terimi, yumah / юмах ve halap / халап şeklinde iki biçimde söylenmekte ve yazılmaktadır.

Çuvaş halk edebiyatı türleri derlendikleri bölgeleri ve dönemleri; Çuvaşların kültürü, dini ve dili hakkına bilgi vermektedir. “*Tatar ve Müslüman, Rus ve Hristiyan yahut Fin-Ugor halklarından bazılarıyla daha fazla etkileşim hâlinde olmalarına bağlı biçimde farklı biçimlerde şekillenmiştir. Öyle ki derlendiği bölgeye göre, 1800’lerin sonunda derlenmiş bir anlatı bütünüyle Hristiyan inanışlarını yansıtırken, 1900’lerin sonlarında derlenmiş bir anlatı Çuvaşların geleneksel düşüncesine ve yaşama biçimine daha uygun düşebilmektedir.*” (Yavuz, 2021b: 14). Çalışmamızda Tatarca etkisiyle Arapça kökenli iki kişi adı tespit edilmiştir: Селиме / Selime. ÇYa s. 163. ve Элиме / Elime. ÇYa s. 341. “Sovyet öncesi dönemde Çarlık yönetiminin Hristiyanlaştırma faaliyetlerine karşı uzun yüzyıllar direnç gösteren Çuvaşlar, yaşadıkları toprakları paylaştıkları Tatarlar ile bugüne kıyasla oldukça yakın bir ilişki içindeydiler. Sovyet İhtilali’nin ardından yaşanan süreçte ise standartlaşan dil kullanımı ve Rusça yönünde gelişen iki dillilik neticesinde Tatarcanın Çuvaşça üzerinde etkisinin zamanla kırıldığı görülmektedir” (Güzel, 2019: 221). İncelediğimiz Çuvaş masallarındaki Tatarca kişi adlarının Rusça kişi adlarına nazaran az olduğu görülmektedir. Sovyet İhtilali sonrası gelişen iki dillilik politikası, Tatarcanın

Çuvaşça üzerindeki etkisini kırdığı gibi Çuvaş kişi adlarında da etkisini göstermiştir. Çalışmamızda geçen Rusça isimler: Anton, Arđeni, Alyona, Yehrem, Vankka, Vankkĭ, Vanyuhha, Vanyuş, İvan, İgnati, İlle, İlka, İlyuk, İlyuş, Yıvan, Kantratti, Kotofey İvanç, Krişşa, Kuđma, Makar vb. Tatarca isimler ise Elime, Selime'dir.

Çuvaş masalları anaerkillik, ataerkillik, akraba evliliği, dış eşlilik, feodalizm, kapitalizm dönemlerine değinse de masalların derlendiği dönemin 19. yüzyıl olmasından kaynaklı olsa gerek; kişi adlarında Rusçadan uyarılma kişi adları da olduğu görülmektedir. “İnsanoğlunun var olanı bilinir kılma merakıyla ilişkili olarak ortaya çıkan adbilim içerisinde alana en fazla malzeme sunan dallardan biri kişiadbilimdir.” (Yorulmaz Kahve, 2022a: 738). “*Ontolojik bir yanı da olan kişi adları, ortaya çıktığı toplumun kültürel özelliklerini, kabul ve redlerini yansıtır.*” (Yorulmaz Kahve, 2022b: 73). Çuvaş masallarındaki kişi adları Rusça etkisinde kalındığı görülse de Çuvaşça kişi adları da tespit edilmiştir. Bayram'ın Çuvaş telif destanlarda Çuvaş kimliği bağlamında kişi adlarını incelemesi (Bayram 2018: 388-403) bizim Çuvaş masallarında kişi adları hakkında araştırma yapmamıza ışık tutmuştur. Çuvaş kimliği yaratma amacıyla oluşturulmuş telif destanlarda kişi adlarının çoğunlukla Çuvaşça olduğu sonucuna varılmıştır. (Bayram 2018: 388-403). Uzun dönem Rusçanın etkisinde kalınmış olsa da Çuvaş kimliğinin masallarda da var olduğu görülmektedir.

Kişi adlarını farklı şekilde sınıflandırmak mümkündür. Kadın-erkek adları, adların etimolojisine göre, adların “anlambilimlik” değerleri bakımından, olumlu ve olumsuz kişi adları vb. Her bir sınıflandırma farklı araştırma konusu olabilir. Bu makalede Çuvaş masallarında geçen kişi adlarının tespit edilmesi ve daha önce kaydedilmemiş olanların ortaya konmasının yanı sıra olumlu/olumsuz karakterlere verilen adlandırmaların ortak bir noktasının olup olmadığı sorusuna cevap aranmaktadır. Rusçadan geçen kişi adlarının da mevcut olmasından dolayı adın yanına parantez içinde Rusça olduğunu belirttik. Bu konuda N. A. Petrovskiy'in *Slovar Russkih Liçnih İmyon* (Rusça Kişi Adların Sözlüğü) (Petrovskiy 1966) adlı eserlerden yararlandık. Kişi adların geleneksel Çuvaş kişi adları arasında yer alıp almadıklarını “Kaynaklarda Tespit Edileemeyen Kişi Adları” başlığında belirttik. Bu bağlamda tespit edilen malzeme V. K. Magnitskiy'in *Çuvaşskiye Yazıçeskiye İmena* (Pagan Çuvaş Adları) (Magnitskiy 1905), M. R. Fedotov'un *Slovar Çuvaşskih Nehristiyanskih Liçnih İmen* (Hristiyan Olmayan Çuvaşların Özel Adları Sözlüğü) (Fedotov 1998), Yuhma M. N. *Çuvaşskiye İmena* (Çuvaş Kişi Adları) (Yuhma 2008) sözlüklerinde kontrol edilmiştir.

1. Olumlu Kahramanlara Verilen Adlar:

“Çuvaş telif destanlarında olumlu kahramanlar olarak öncelikle kahramanın kendisi, eşi, yoldaşları, dostları gelmektedir. Bu olumlu kahramanlar arasında tarihî şahsiyetler ve aile fertleri de yer almaktadır.” (Bayram, 2018: 392). Çuvaş masallarındaki olumlu kahramanlar da Çuvaş

destanlarında görüldüğü gibi öncelikle kahramanın kendisi, eşi, yoldaşları, dostlarıdır. Ayrıca tarihî şahsiyetler de mevcuttur. Örneğin Birinci Petro, *Аюка салтакна Петр Первѣй* (Ayuka asker ile Birinci Petro), *Петр Первѣй чѣвашиа кум нулни* (Birinci Petro'nun Bir Çuvaş'ın Çocuğunun Vaftiz Babası Oluşu) ve *Петр Первѣй вилѣмрен çăлăнни* (Birinci Petro'nın Ölümünden Kurtuluşu) adlı masallarında olumlu kahraman olarak görülmektedir. (Yumart, 1973: II C.132, 137, 141). Улăп / Ulıp (Alp) bazı Çuvaş destanlarında kahramanın özel adı olarak kullanılırken (Bayram, 2018: 392) Çuvaş Türklerinin “Улăп” adlı masasında da kahraman şahsiyetindedir. (Yumart, 1973: I. C. 199).

Çuvaş masallarında saf, hilekâr ve tembel olarak bilinen Kukşa İvan¹ -Türk kültüründe Keloğlan olarak tanıdığımız bir masal tipi- Çuvaş masallarında da bir masal tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Masalarda Kukşa İvan (Kel İvan) tiplemesindeki İvan ismi, birçok masalın ana kahramanı olarak da geçmektedir. Genellikle bir karı kocanın en küçüğü (üçüncü) ve saf, kurnaz, hilekâr, tembel sonunda muhakkak ağabeylerinin başaramadığını başaran aynı zamanda da kahraman olan bir tiptir. İncelediğimiz masalarda kahramanın ismi Yıvan / İvan / Kukşa İvan şeklinde oldukça fazla kullanılmıştır. İvan, Rusça bir isimdir. Birçok kahramanın ismi Rusça veya Rusça vasıtasıyla Batı dillerinden geçmiştir. Bu dillerden geçerken bazen aynı şekilde bazen Çuvaş Türkçesi ses özelliklerine göre uyarlanmışlardır. Bu adların sonunda parantez içinde Rusça olduğunu belirttik.

Арçени / Arçeni (Rus.). ÇYa s. 290. Bir fakir adamın üçüncü en küçük oğlu. Babasının alaca uyuz kısarak miras bıraktığı kişi.

Альтюк / Altyuk. ÇYa s. 380. İvan boz kazı avlayıp gelince annesi sobada kazın kanatlarını yakar ve İvan için eş oluverir. Kapkara kız. İvan'ın eşi.

Ахванец / Ahvaneç. ÇYa s. 263. Tüccarla karısı vefat edince tüm mal mülk üzerine kalan başka bir tüccarın sağ kolu. Dürüst. Mağaza denetleyicisi.

Ахвантюк / Ahvanük. ÇYb s. 48. Köylü karı kocanın küçük oğlu. Kurnaz. Zeki.

Аюка / Ayuka. ÇYb s. 132. Askerlikte yirmi beş yıl kalan Hristiyanlığa kabul etmeyen Çuvaş asker. General unvanı alır.

Еремей / Yeremey. ÇYb s. 196. Yelük adlı kızını evlendirmeyi düşünen padişah.

¹ “Kukşa İvan anlatılarının Rus kültüründe Ahmak İvan (İvan Durak) anlatılarıyla tip ve tema gibi önemli benzerlikler gösterdiği görülüyor. Ne var ki İvan Durak kel değil. Bu önemli bir alt katman özelliği olmalıdır... Çuvaşların Kukşa İvan'ın hem Keloğlan ile hem Ahmak İvan'la karşılaştırmadan tam olarak anlayamayız.” (Yavuz 2021a: 755).

Ехрем / Yehrem (Rus.). ÇYa s. 132. Padişah.

Валиç / Valiç. ÇYa s. 153. Vanyuhha'nın küçük oğlu. Aptal. Yiğit. Alyona'nın eşi. Sadık.

Ванькка / Vankka (Rus.). ÇYa s. 173. Bir padişahın oğlu. Annesiyle babasının erken vefatından sonra üç ablasıyla kalır. ÇYa s. 246. Bir padişahın avcılarının biri. Çok yakışıklı. ÇYb s. 234. Zengin bir tüccarla karısının vefat eden oğlu.

Ваньккă / Vankkî (Rus.). ÇYa s.223. Çocukları olmayan bir çiftin bir gün kocasının ormanda bulduğu otuz bir oğuldan en küçüğü.

Ванюхха / Vanyuhha (Rus.). ÇYa s. 153. Buğday satan tüccar. Üç oğul babası. Adaletli, nasihat ve öğüt veren kişi.

Ванюш / Vanyuş (Rus.). ÇYb s. 301. Marhva'nın kayınbiraderi. Ölülere yok edip defneden.

Вашуркка / Vaşurkka. ÇYb s. 329. Seksen yaş üstü olmasına rağmen tekrar dinî nikah kıyan kişi.

Иван / İvan (Rus.). ÇYa s. 65. ÇYa s. 100. Ana kahraman. Fakir avcı. Batır. ÇYa s. 126. Fakir insanları yedirdiği, içirdiği ve doyurduğu için babası tarafından sarayından kovulan bir padişahın oğlu. ÇYa s. 133. İvan ile Yelük'ün oğlu. Batır. ÇYa s. 132. Fakir adam. Yelük'ün kocası. İvan batırın babası. ÇYa s. 146. Bir kadının altmış oğlu varmış. Bir gün annesi oğullarına “sizi baktım, büyüttüm. Şimdi kendi hayatınızı kurmak için, evlenip yuva kurmak için evden ayrılmalısınız” der. 59 oğlu sağ tarafı, buğday tarlası olan yöne gitmeyi seçerken, en küçüğü İvan sol tarafı, açlık olan tarafı seçer. ÇYa s. 207. Çuvaş bir karı kocanın üç oğlundan en küçüğü. Kel. Masalda yer yer İvan yer yer Kukşa (kel) olarak geçmektedir. Aptal olarak tanımlanır. ÇYa s. 263. Bir tüccarla karısının çok geç yaşta sahip olan çocuk. ÇYa s. 298. İhtiyar karı kocanın iki oğlundan ikincisi. Anne babası ölünce fakir kalır hem de dokuz çocuğu olur. ÇYa s. 305. Fakir ailenin bir çocuğu. Annesinden son kalan undan ekmeği pişirilmesini rica eder. Ekmeği erzak olarak alıp iş aramak amacıyla yola çıkar. Masalın sonunda kral olur. ÇYa s. 303. Fakir karı kocanın oğlu. Fakirlikten yorulup bir gün pazara gidip atlarını satar ve kedi ile köpek satın alır. At bize zengin etmedi belki kedi ile köpek zengin eder diye düşünür. İvan zengin olur ve padişahın en güzel kızıyla evlenir. ÇYa s.310. Yaşlı karı kocanın oğlu. Doğar doğmaz öksüz kalır. Üvey annesinden üç kız kardeşi olur. Üvey annesi onu hiç sevmez. ÇYa s. 360. Çocukları ölen sadece en küçüğü hayatta kalan ihtiyar karı kocanın oğlu. ÇYa s. 380. Bir karı kocanın on yedi yaşındaki oğlu. ÇYa s. 364. İhtiyar karı kocanın yaşlılıkta dünyaya gelen oğlu. ÇYa s. 384. Dul kadının üç oğlundan en küçüğü. Arşuri'ye yenen çocuk. ÇYb s. 8. Padişahın Nikanor Nikifirç'tan gidip alıp gelmesini isteten adam. Okumuş

biri. ÇYb s. 55. Bir adamın üç oğlunun en küçüğü. ÇYb s. 76. Çok zengin bir ihtiyar karı kocanın tek oğlu. Cömert. ÇYb s. 94. Bir kadının iki oğlundan biri. Ahmak olanı. ÇYb s. 97. Hıvetır'ın fakir kardeşi. ÇYb s. 105. Bir zengininin oğlu. Annesi erken vefat eder babası da İvan on sekiz yaşına gelince vefat eder. ÇYb s. 124. Böreği kaybolmuş böreğine aramaya yola koyulan adam. “ÇYb s. 138. Birinci Petro halka ziyaret ederken tarla başında yaşayan çok fakir bir ihtiyar. ÇYb s. 144. Amerika’da yaşayan ve konuşurken el kol hareketleriyle konuşabilen ve bu yeteneğiyle övünen adamın karşısına çıkarılan, Rus çarı tarafından aratıp bulunan Voznesetsk şehrinde yaşayan köylü adamın oğlu. Rakibini yenmesiyle meşhur olduktan sonra bu şehrin İvanovo-Voznesets olarak adlandırılmış. Devrimden sonra da şehir İvanov adı almış. ÇYb s. 215. Evvel zaman içinde kambur zaman içinde yerle gök arasında yaşayan ihtiyar karı kocanın üçüncü (en küçük) oğlu. ÇYb s. 228. Bir karı kocanın büyük oğlu. Ahmak İvan. ÇYb s. 233. Pek akıllı olmayan zengin bir ağanın hizmetkârı. “ÇYb s. 240. Kız kardeşinin annesinin ve babasının kız kardeşi denizin karşı tarafına evlenir gider oğlu olur baba evine misafirliğe gelirken oğlu denizde boğulur ölür diye ağlamasına kızan ve ahmaklar bunun için ağlanır mı diyerek aramaya yola koyulan. ÇYb s. 288. Papazın ineğini çalan. ÇYb s. 311. Annesiyle yaşayan, annesinin ona eş aramaya başlayan genç. ÇYb s. 324. Annesiyle yaşayan İvan bir gün eve girdiğinde çıkan sesleri ev iyesi zannedip korkudan başına gelmeyen kalmamış. Korkak. ÇYb s. 326. Yönetici. Devlet adamı. Övünmeye seven. ÇYa s.207. Kukşa (kel) padişahın kızıyla evlenince, padişahın vefatından sonra tüm malları ona kalınca abileri ona “kel” değil de İvan Paramonç olarak hitap etmeye başladılar.

Игнати / İgnati (Rus.). ÇYb s. 290. Nastaıi postanede askerdeki kocasından gelen paraya almaya gittiğinde oradaki memurun yaptığı sarkıntıyı anlattığı kişi. Genelde sarhoş gezer ama akıllı bir kişi.

Илле / İlle (Rus.). ÇYb s. 196. İlyuş’un padişahın kızına gidip almak için kendine arkadaş aramaya çıkarken karşısına ilk çıkan kişi.

Илька / İlka (Rus.). ÇYb s. 196. İlyuş’un padişahın kızına gidip almak için kendine arkadaş aramaya çıkarken karşısına çıkan ikinci kişi.

Илюк / İlyuk (Rus.). ÇYb s. 196. İlyuş’un padişahın kızına gidip almak için kendine arkadaş aramaya çıkarken karşısına çıkan üçüncü kişi ve tam da İlyuş’un aradığı arkadaş.

Илюш / İlyuş (Rus.). ÇYb s. 196. Fakir adamın oğlu. Yelük’ün kocası.

Йăван / Yıvan (Rus.). ÇYa s. 110. Marhva’nın abisi. ÇYa s.203. Bir adamın üç oğlundan en küçüğü. Kel. Bu yüzden herkes Kukşa (kel) diye hitap eder. ÇYa s. 239. Fakir bir karı kocanın oğlu. Babası avcı. ÇYa s.255.

Askerden dönen adam. Masalın sonunda padişah olur. ÇYa s. 299. Bir dul kadının on yaşındaki oğlu. ÇYa s. 334. Çok geç yaşta evlat sahibi olan karı kocanın oğlu. ÇYa s. 378. Bir fakir adamın en küçük oğlu (üçüncü). Babası abilerin çalışıyor, ellerinden iş geliyor sen bir baltaya sahip değilsin deyince yola koyulur. Hilekâr. Kurnaz. ÇYb s.43. Fakir Yıvan. Sadece kız kardeşi var. Kurnaz. ÇYb s. 108. Fakir çocuk. ÇYb s. 125. Abisiyle birlikte yaşayan adam. İnekleri bulamadığı için abisi kızar ve ormana kaçar. ÇYb s. 131. Teskere olup evine dönerken Azrail ile karşılaşır ona uyararak insanları öldürmeye giden asker. ÇYb s. 168. Karı kocanın küçük oğlu. Kurnaz. ÇYb s. 179. Sessiz. Sakin biri. Yıvaş (sakin) Yıvan olarak geçer. Büyü yeteneği olduğunu inanıyorlar. Kurnaz. ÇYb s. 188. Ninka'nın abisi. Tanila'nın kardeşi. Uyanık. ÇYb s. 203. Yalancı Yıvan. İnsanları yalan söyleyen kişi. ÇYb s. 252. Bir karı kocanın oğlu. Beklenmediği anda vefat eden mezara toprağa vermeye giderken aniden dirilen kişi. ÇYb s. 311. Üç kızı çocuğu olan ihtiyar. ÇYb s. 315. Bir köylünün üç oğlundan en küçüğü. Plaki'nin kocası. ÇYb s. 226. Bir ihtiyarın üç oğlundan en küçük oğlu. Biraz ahmak.

Кантрагги / Kantratti (Rus.). ÇYb s. 154. İki kardeşten en büyüğü. Anani'nin abisi.

Кришша / Krişşa (Rus.). ÇYb s. 306. İhtiyar. Knetuk'un babası.

Кукша / Kukşa. ÇYa s. 217. Bir ailenin üç oğlundan biri. Herkesten daha zayıf ve güçsüz.

Куртей / Kurtey. ÇYb s. 155. Zengin biri. Urtemey'in komşusu.

Кушма / Kuşma (Rus.). ÇYb s. 318. Kolhoz'a üye olmak isteyenler adına dilekçe yazılan kişi.

Макар / Makar (Rus.). ÇYb s. 282. Bir fakir ihtiyar karı kocanın ortanca oğlu. Çalışkan. ÇYb s. 106. İvan'ın oğlu. Çok yakışıklı, kıvrıcık saçlı.

Максим / Makşim (Rus.). ÇYa s. 142. Padişah. Marye'nin babası.

Микеш / Mikēş. ÇYa s. 341. Bir ahır dolu at, bir ahır dolu inek, bir ahır dolu koyun ve üç kızı olan ihtiyar.

Микудай / Mikuday (Rus.). ÇYa s. 102. Rus. Padişah.

Микуч / Mikuç. ÇYb s. 27. Çok eski zaman yaşayan bir zengin.

Мушсей / Muşsey. ÇYb s. 303. Marye'nin kocası. Sobanın üstünde ılık çala çala yatarken sokağa çıkar ve dışarıda kalır. Marye tarafından ve alınmaz.

Нави / Navi. ÇYa s. 391. Mallya'nın borcunu ödeyen zengin.

Палькка / Palkka. ÇYa s.233. Bir yaşlı karı kocanın oğlu.

Пукан / Pukan. ÇYb s. 203. Beş yaşında iken hem yetim hem öksüz kalan ve amcası tarafından büyütülen. Fakat boyu sandalye kadar olduğu için herkes Pukan (Sandalye) olarak seslenir, adı öyle kalır. Kurnaz. Kahraman.

Санюк / Sanük. ÇYa s. 322. Bir karı kocanın üvey kızı. İhtiyarın ilk eşinden olan kız.

Сарпай / Sarpay. ÇYb s. 137. Ayuka'nın oğlu. Çuvaşların Petersburg'ta çoğalmalarını önderlik eden.

Сармантей / Sarmantey. ÇYa s. 68.

Селентей / Selentey. ÇYb s. 42. Uhantey'e yüz elli manat borç veren kişi.

Туккаш / Tukkaş. ÇYb s. 15. Lavantey ile Pinerpi'nin küçük çocuğu. Erkek.

Тункай / Tunkay. ÇYb s. 48. Köylü karı kocanın büyük oğlu.

Тимкка / Timkka. ÇYb s. 245. Köylüler tinkile öğütüp değirmenden dönerken kuyu görür. Biraz biraz kuyuya tinkile unu atıp tinkile pişirmeye karar vermişler. Bir türlü tinkile olmayınca köylüler tarafından kuyuya indirilen.

Тимун / Timun. ÇYb s. 29. Köyde eski çapıt evde tek yaşayan, annesi babası olmayan adam. Kurnaz. Uyanık. Komşu zenginin kızıyla evlenir.

Уртемей / Urtemey. ÇYb s. 155. Fakir biri. Kurgey'in komşusu.

Утиккан / Utikkan. ÇYa s. 170. Ettikan ile Selime'nin oğlu. Batır. Şeytanların padişahını öldürür, annesini ondan kurtarır.

Ухантей / Uhantey. ÇYb s. 42. Parası olmadığından Selentey'den yüz elli manat borç alan.

Шатрин / Шатрин Владимир / Şatrin / Şatrin Vladimir. ÇYb s. 160. Korkunç Vladimir Çar döneminde Hırlı köyün yakınındaki ormanın ortasında yaşayan zengin biri.

Юркапи / Yurkapi. ÇYb s. 345. Üç kardeşten en küçüğü. Ahmak olanı.

Юскапи / Yuskapi. ÇYb s. 345. Üç kardeşten ortancası. Babası gibi akıllı.

Юхапи / Yuhapi. ÇYb s. 345. Üç kardeşten en büyüğü. Babası gibi akıllı.

Ялаппи / Yalampi. ÇYb s. 296. Adamın karısı saman biçmeye gelemeyince yardımcı arayarak yolda karşılaştığı çocuk. İş verenin karısıyla Timuk'un gizli aşkını ortaya çıkaran kişi.

2. Olumsuz Kahramanlara Verilen Adlar:

İncelediğimiz Çuvaş masallarında olaylar farklı tarihî dönemlerde geçmektedir. Rus hâkimiyeti sonrasını anlatan masallar bulunduğu gibi farklı dönemleri anlatanlar da mevcuttur. Kişi adlarını incelediğimiz Çuvaş masalları, bazıları bölge bölge gezip derlenerek bazıları da el yazmalardan kayda geçirilmiştir. Kitabın sonunda masalın özetinin yanı sıra her masalın başka hangi Çuvaş masal kitaplarında ve ne şekilde kimin tarafından kayda geçirildiği hakkında bilgi verilmiştir. Masal anlatanın ve masalı yazıya geçirenin hayal gücü ve yaşadığı bölge, masaldaki olumlu ve olumsuz kişi adlarını etkilemi olabilir.

Çuvaş masallarında saf, hilekâr ve tembel olarak bilinen Kukşa İvan'ı hilekâr özelliğinden dolayı olumsuz kahramanlar sınıflandırmasına almak gerekir. Fakat Kukşa İvan (Keloğlan) dışındaki diğer İvan adlı kahramanlar da hilekâr daha çok iyilik için, birilerine yardım etmek veya kendini kanıtlamak için kullandığı için “Olumlu” kahramanlar arasında gösterdik. ÇYa s. 118’de *Lazar Lazarçpa İvan İvanoviç Patşa* masalındaki İvan İvanç ise “Olumsuz” kahramanlar arasında.

Ваçли / Vaçli (Rus.). ÇYb s. 228. Bir karı kocanın ortanca oğlu.

Елена / Yelena (Rus.). ÇYa s. 104. Rus padişahın kızı. Alman padişahının oğlunun eşi.

Ентилет / Yentilet. ÇYa s. 341. Mikçiş'in küçük kızı.

Ехрем / Yehrem (Rus.). ÇYa s. 239. Поян (zengin) lakabıyla birlikte geçmektedir. Поян Ехрем (zengin Yehrem). Avcı. Diğer kahraman Yehrem'in avladığı atların sahibi (Zengin Yehrem). Masalda aynı isim iki kere olduğundan sıfatlar veya yaptığı iş ismin önüne getirilerek yazılmıştır. ÇYa s. 239. Yıvan'ın babası. Avcı.

Иван Иванч / İvan İvanç (Rus.). ÇYa s. 118. Padişah. Yiğit. Lazar Lazarç'ın kellesini almak isteyen kişi.

Йăван / Yıvan (Rus.) ÇYa s. 239. Zengin Yehrem'in oğlu da Yıvan isimli imiş. Masalda eskiden Yıvan ismi at sineği kadar çok olduğundan bahseder.

Babası zengin. ÇYb s.43. Zengin Yıvan. Üç oğlu, üç kızı ve üç dört çalışanı varmış.

Кятра Микита / Kitra Mikita. ÇYb s. 24[. Kiliseden dönerken Hvelya onların önlerine tükürdüğü için Hvelya'yı döven kişi.

Лисок / Lisok. ÇYa s. 323. İhtiyarın ikinci eşinden (şimdiki eşi) olan kız. Sanük'un üvey kardeşi.

Макар / Makar (Rus.). ÇYb s. 160. Korkunç Vladimir Çar döneminde Hırh köyünde yaşayan doyumsuz papaz. Kendine akıllı zanneden. Kibirli. Kendine beğenen. Makar Petroviç olarak da geçiyor. Ağırlığı 900 kilo.

Пике / Pike: ÇYa s. 325. Hırhım ağabeyini bulmaya yola çıkarken karşısına çıkan ve birlikte gitmeye ikna eden kız. Yalancı.

Тимма / Timma ÇYa s. 364. İvan'ın yanında çalışmaya giden Pirttas köyündeki zengin adam.

Тимук / Timuk. ÇYb s. 296. Bir kadının kocasından gizli aşk yaşadığı komşusu.

3. Kaynaklarda Tespit Edilemeyen Olumlu Kişi Adları:

Çuvaş kişi adları kaynaklarında tespit edilemeyen adları da olumlu/olumsuz özelliklerine göre ayırarak aşağıda belirttik.

Алёна / Alyona (Rus). ÇYa s. 153. Vanyuhha'nın rüyasında gördüğü hastalığına iyi gelen ilaç bulunduğu bahçesinin sahibi. Güzel.

Анани / Anani. ÇYb s. 154. Kantrattin'in erkek kardeşi. Kandırıkçı.

Антон / Anton (Rus.). ÇYb s.168. Bir karı kocanın büyük oğlu.

Ваçили / Vaçili (Rus.). ÇYa s.275. Zengin tüccarın oğlu.

Елюк / Yelük. ÇYa s. 132. Fakir kadın. İvan'ın karısı. İvan batırın annesi. ÇYb s. 196. Yeremey padişahın kızı. İlyuş'un karısı.

Еххём / Yehhëm. ÇYb s. 168. Bir karı kocanın ortanca oğlu.

Ефим / Yefim (Rus.). ÇYb s. 289. Annesiyle köyde yaşayan genç. Nastaşşi'nin kocası. Petrof Yefim olarak da geçiyor.

Кёпетук / Kënetuk. ÇYb s. 306. Krişşa'nın oğlu.

Кётерне / Këterne (Rus.). ÇYb s. 156. Kurtey'in karısı.

Кузьма Крючков / Kuzma Kryuçkov (Rus.). ÇYa s. 309. Don Kazağ'ı.

Кукша / Kukşa. ÇYb s. 174. Bir adamın üç oğlundan birisi. Akıllı.

Куşма / Çăпата Куşми / Kuşma / Ğipata Kuşmi. Çyba s. 399. Çok uzak diyarlarda yaşayan fakir biri. Entri'nin arkadaşı. Keten bezli çanta ve büyümlü bastonu olan. Kunduracı olduğundan lakabı Ğipata (Kundura). ÇYb s. 211. Ğinahvun'un oğlu. Kuşma Ğinahvunççı. Annesi el bebek gibi büyütmiş biri. Uyanık.

Котофей Иванч / Kotofey İvanç (Rus.). ÇYa s. 64. Masal boyunca kahraman insan olarak tasvir edilir masalın sonunda ise kahramanın kedi olduğu anlaşılmakta. s. 64.

Лявантей / Lavantey. ÇYb s. 15. Köyde yaşayan Pinerpi'nin kocası.

Марина / Marina (Rus.). ÇYa s. 240. Pı an Yehrem'in karısı. Yıvan'ın annesi.

Мария / Mariya (Rus.). ÇYb s. 188. Ğirki ĞlekĞi'nin kızı.

Марье / Marye (Rus.). ÇYa s. 142. Makım padişahın kızı. İvan'ın karısı. ÇYa s.233. Bir yaşlı karı kocanın kızı. ÇYb s. 303. MuĞey'in karısı. Kocasını kurnazca sokağa gönderir ve peşinden kapıyı kilitlet.

Маşила / Maşila. ÇYb s. 329. Seksen yaş üstündeki karı koca papaz çağırıp tekrar dini nikah kıydıran kişi.

Маќань Унтри / Mikin Untri. ÇYb s. 189. Tanıla ile Yıvan'ın bir olup para kesesini saklayıp sonra büyü yaparak para karşılığı geri alan kişi.

Мёкёте / Mёkёte. ÇYb s. 282. Bir fakir ihtiyar karı kocanın küçük oğlu. Tembel. Elinden bir iş gelmeyen kişi. Amcası yanında hırsızlığa öğrenmeyi giden amcasından da becerikli hırsız olan. Ekim Devrimden sonra hırsızlığı bırakmış.

Мётри / Mётри (Rus.). ÇYb s. 172. Bir zenginle bir papazın pazara giderken yemek için yüz kaz ve yüz ördekten birini kesmeyi acıdıklarında pazara gitmek için tek bir kazını kesen köylü. Kurnaz.

Мирун / Mirun. ÇYb s. 160. Şatrin'in yanında çalışan çoban. Makar'ın akıllı olduğunu inanmayan tek kişi. Halk içinde hep onunla atışmaya giren kişi. ÇYb s. 282. Bir fakir ihtiyar karı kocanın büyük oğlu. Çalışkan. ÇYb s. 170. Köyde yaşayan zengin ama cimri bir adam.

Настаҗси / Nastaҗsi (Rus.). ҶҮа s. 334. Padişahın oğluna talep ettiği kız. Çok güzel. Efsunlu. ҶҮb s. 289. С. II. Yefim'in evlenmek istediği güzel kız. Anastasiya İvanovna olarak da geçmekte.

Никанор Никифәрч / Nikanor Nikifırç (Rus.). ҶҮb s. 6. Padişahın suçsuz insanları öldürmesine karşı çıkmaya başlayan kölesi, yardımcısı. Çok iyi birisi.

Нинка / Ninka (Rus.). ҶҮb s. 188. Annesi ve iki abisiyle yaşayan ve her bayram yaklaşınca ağlayan kız.

Ольга / Olga (Rus.). ҶҮа s. 246. Avcı Vankka'nın avlamak istediği kuş, Kuş kendisini evine götürmesine ister. Evde de çok güzel kız oluverir. Vankka'nın eşi olur.

Олешкă / Oleşkă (Rus.). ҶҮb s. 168. Asıl Birinci Petro'dur kendisi. Sorumluluk sahibi.

Павъл Иваняч / Pavıl İvaniç (Rus.). ҶҮb s. 336. Bir Ҷуваş papazın yanına çocuğunu isim koymak için çocuksuz gidince papaz ona Balvan demiş. Ҷуваş da çocuğun imini söylediğini sandığı çocuk.

Палтун / Paltun. ҶҮb s. 306. Kĕnetuk'a ormanda toprak parçası toplamayı yardım eden ihtiyar.

Петёр / Petĕr (Rus.). ҶҮb s. 219. Köyde üç kardeşten en küçüğü. Kel. Kukşa veya Kukşa Petir olarak da geçmekte.

Петр Первăй / Petr Pervăy (Rus.). ҶҮb s. 136. Ayuka'nın askerden dönerken avcılık yapan padişah. Ayuka'yı yanına alır ve ona general unvanını verir. ҶҮb s. 137. Pyotr Pervăy / Birinci Petro. İvan'ın çocuğunun vaftiz babası. ҶҮb s. 141. Birinci Petro. ҶҮb s. 168. Birinci Petro. Askere kendine Olyosko olarak tanıştırır.

Пинерпи / Pinerpi. ҶҮb s. 15. Köyde yaşayan, yıldan yıla fakirleşen Lavantey'in karısı.

Плаки / Plaki. ҶҮb s. 316. Çok güzel ama hiçbir iş yapmayı bilmeyen bir kız. Tembel. İvan'ın babasının isteğine İvan'a hanım olur.

Пўрнеске / Pürneske. ҶҮb s. 85. Bir dul kadının çocuğu. Parmak kadar küçük.

Селиме / Selime (Tat.). ÇYa s. 163. Etikkan'ın askere gitmeden önce sevdiği kız. Güzel. Sesi de çok güzel. Etikkan'ın ikinci karısı. Utikkan'ın annesi. Sadık.

Сергей / Sergey (Rus.). ÇYa s. 53. Ayının arkadaşı.

Семен / Ėemen (Rus.). ÇYb s. 170. Mirun'un yanında çalışan yardımcısı.

Сернюк / Ėernük. ÇYb s. 42. Uhantey'in kız kardeşi.

Синахвун / Ėinahvun. ÇYb s. 211. Ormanın yanındaki bir küçük köyün ağası.

Сирки Ёлекси / Ėirki ĖlekĖi. ÇYb s. 188. Tanil ile Yıvan'ın atını kaçıranak sonra büyücü rolüne üstlenerek para karşılığı atını sahip olan aynı köyde yaşayan bir zengin.

Танила / Tanila. ÇYb s. 188. Ninka'nın ve Yıvan'ın abisi. Köydeki zenginin yanına işe girer. Kardeşiyle büyücü olup zengin olmayı düşünür.

Торал / Toral. ÇYb s. 48. Köylü karı kocanın ortanca oğlu.

Трашка / Traška. ÇYa s. 77. Üç çocuk babası.

Туй-Тупала / Туу-Тупала ÇYa s. 190. Uzun yıllar çocukları olmayan iki ihtiyarın bastondan, çubuktan olan erkek çocuk. Güneşin oğlu, ayın oğlu.

Улап / Ulıp. “Улап” (Alp). ÇYa s. 199. Bir padişahın dilenciden yetiştirilmek için almış olan çocuk. Padişahın ilk üvey oğlu. Karısı ölünce tekrar evlenir ve öz oğlu olur. Ulıp'ı saraydan kovarlar. Batır. Kahraman.

Уля / Ulya (Rus.). ÇYb s. 248. Hvelya ile yaşayan. Fakir. Hvelya'yı hep nasihatler veren.

Урине / Urine. ÇYb s. 156. Urtemey'in kızı. Akıllı. ÇYb s. 189. Mikhin Untri'nin kızı.

Хәрхәм / Ėirhım. ÇYa s. 324. İhtiyar karı kocanın yedi erkekten sonra doğan sekizinci çocuk. Kız çocuk.

Хвеля / Hvelya. ÇYb s. 248. Ulya ile yaşayan. Fakir. Ahmak. Ulya'nın nasihatlerini hep yanlış anlayan ve sonunda ayı tarafından öldürülen.

Хветти / Hvetti. ÇYb s. 256. Bir adamın pazardan dönüşte yanına uğradığı kişi.

Хветура / Hvetura (Rus.). ÇYa s. 372. İvan'ın karısı.

Хветут / Hvetut. ÇYb s. 19. Tukkaş'ın sevdiği kızın babası.

Хёветёр / Hvetör (Rus.). ÇYb s. 97. İvan'ın zengin abisi.

Хумттер / Хум ывăлĕ Хумттер / Humtter / Hum ivilĕ Humtter. ÇYa s.210. İvan'ı abisi pazara götürmeyince üzülür ve gitmek istediği hayal eder. Birden zengin biri olarak pazara gider. Pazar halkı da bu adamın Huntter adlı biri olduğunu yayar.

Шарапчăк / Şarapçik. ÇYa s.255. Göze görünmeyen şey. Hizmet eder. ÇYb s. 64. Yürmi kızı olan bir zengin adam.

Шелпи / Şelpi. ÇYb s. 37. Papazın on iki kedisi olan bir zenginin yanına köle olarak alınır. Zenginin çalışanı. Hilekâr.

Элиме / Elime (Tat.). ÇYa s. 341. Mikış'ın ortanca kızı.

Энтри / Ёста Энтри / Entri / Ёста Entri. ÇYa s. 401. Kuşma'nın arkadaşı. Cesur. Yiğit. Tüm devleti zenginlerden kurtarmış.

Эрхип / Erhip (Rus.). ÇYb s. 85. Pürneske altınını çalmak istediği zengin.

Этиккан / Etikkan. ÇYa s. 161. İki ihtiyarın biricik oğlu. Çok cesur biri. Bu özellikten dolayı da erken askere çağırıyorlar. Bir padişahın kızını tabut içinde ölmüş halde bulup diriltir getirir. Padişah da kızına ona verir ve devletinin yarısını.

Якуркка / Yakurkka. ÇYb s. 120. Hveri herkesi öldürdüğünde bir kadının ormana gitmiş olan kocası. Ormanda da onu bulur bir türlü öldüremiyor. Yakurkka kurnazlığı ile onun elinden kurtulur.

4. Kaynaklarda Tespit Edilemeyen Olumsuz Kişi Adları

Антун / Antun (Rus.). ÇYb s. 298. Hiç çocuğu olmamış genç adam. Marhva'nın kocası. Avcı.

Ели / Yeli. ÇYb s. 15. Lyavantey ile Pinerpi'nin büyük çocuğu. Kız.

Ванетте / Vanette. ÇYa s. 153.

Валентей / Valentey. ÇYa s. 153. Vanyuhha'nın ortanca oğlu. Babasının istediği ilacı aramaya giderken bir gölün kenarına varıp nereye gideceğini bilmeden burada orada yaşamaya başlayan kişi.

Владимир / Vladimir (Rus.). ÇYb s. 160. Korkunç Çar. Vanyuhha'nın büyük oğlu. Babasının istediği ilacı aramaya giderken bir gölün kenarına varıp nereye gideceğini bilmeden orada yaşamaya başlayan kişi.

Кёркери / Korkuri (Rus.). ÇYb s. 303. Muşey'in dışarıya çıkar çıkmaz onun yerine sobanın üstüne yerleşen adam. Marye'nin çocuğunun vaftiz babası.

Лазар Лазарч / Lazar Lazarç (Rus.). ÇYa s. 117. Güneş padişahının kızı için askerleri öldüren.

Малля / Mallya. ÇYa s. 391. Ölmeden önce borcu olanlara borçlarını ödeyemeyen zengin.

Маруся / Marusya (Rus.). ÇYa s. 266. İvan'ın ilk eşi. Bazı yerde de Marye olarak geçer. (Kötü işler yapar. İvan'a önce köpeğe sonra kurda çevirir.)

Мархва / Marhva (Rus.). ÇYa s. 110. Yıvan'ın kız kardeşi. ÇYb s. 298. Çocuğu olmayan genç bir kadın. Antun'un karısı. Entipka ile bir olup kocasına öldürmeyi karar verir.

Путап / Putap. ÇYa s. 389. İnsan kılığına giren şeytan.

Стаппан / Stappan (Rus.). ÇYb s. 281. Bir babanın oğlu hırsız olacağını düşünüp hırsız abisi yanına götürüp verilen üçüncü oğlu. Tekrar hırsızlık yaparken yakalanır ve dövülürken can verir. ÇYb s. 228. Bir karı kocanın büyük oğlu.

Эльпике / Elpik. ÇYa s. 341. Mikş'in büyük kızı.

Энтипка / Entipka. ÇYb s. 298. Karısı olmayan dul bir adam. Antun ava giderken Marhva'nın yanına giden adam. Marhva ile bir olup Marhva'nın kocasına öldürmek istiyorlar.

Sonuç

Çuvaş halk edebiyatı ve Çuvaş modern edebiyatı içinde önemli bir yere sahip olan masallardaki olumlu olumsuz kahramanlara verilen kişi adlarının Çuvaş kültürü, dili ve Çuvaş kimliği için önemli olduğunu düşünmekteyiz. İncelediğimiz masalarda tespit ettiğimiz sonuçlar aşağıda sıralanmıştır:

- 1) Masallarda toplam 136 kişi adı tespit edilmiştir.
- 2) İncelediğimiz masallarda Rusçanın etkisiyle diğer Batı dillerinden girmiş adların çok olduğu görülmektedir
- 3) Çuvaşça geleneksel adlar veya Rusça adlar olumlu / olumsuz kahraman özelliklerine bakılmaksızın karışık şekilde verilmiştir yani olumlu kahramanlar ve olumsuz kahramanlar, isimlerle özdeşleşmiş bir imaja sahip değildir. Yehrem, Yıvan, Makar ve Mirun hem olumlu hem olumsuz kahramanların adı olarak geçmektedir.
- 4) İvan tipi etrafında şekillenen Çuvaş masallarında İvan adı çeşitli fonetik çeşitlemeleriyle farklı söyleyiş biçimine dayalı olarak çok sayıda geçmektedir. Bu tip; Kukşa (Kel), Kukşa İvan (Kel İvan) veya Uhmah İvan (Aptal İvan) olarak geçmektedir. Yıvan, Vanyuhha, Vanyuş, Vankka, Vankkî isimlerin İvan isminden türemiştir. Çalışmamızda en çok tespit edilen adlar İvan (51 kez) ve Yıvan (20 kez).
- 5) Magnitskiy'in derleyip yayımlamış olduğu geleneksel Çuvaş kişi adları ve Fedotov tarafından yayınlanan geleneksel adlar sözlüğünde tespit edilemeyen 75 kişi adının masallarda yer alması ilgi çekicidir. İleride bu isimler üzerinde başka incelemeler de çıkarılmalı.
- 6) Kaynaklarda tespit edilen ve edilmeyen kişi adlarını etimolojik veya anlambilimlik açıdan da değerlendirmek mümkündür.
- 7) Rusçadan Çuvaşçaya girerken Çuvaşçanın ses özelliklerine göre uyarlanmış kişi adları da mevcuttur: Yıvan, Vankkî, Erhip, Hvetura,  tappan, K terne vb. Bu kişi adları üzerinde de başka bir incelemeler yapılabilmekte.
- 8) Çalışmamızda Tatarca kişi adlarının Rusça kişi adlarına nazaran az olduğu görülmektedir. Rusça isimler: Anton, Ar eni, Alyona, Yehrem, Vankka, Vankkî, Vanyuhha, Vanyuş, İvan, İgnati, İlle, İlka, İlyuk, İlyuş, Yıvan, Kantratti, Kotofey İvanç, Krişşa, Ku ma, Makar vb. Tatarca isimler ise Elime ve Selime'dir.

Yazar Katkı Oranı (Author Contributions): Albina Kiran (%100)

Yazarların Etik Sorumlulukları (Ethical Responsibilities of Authors): Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Çıkar Çatışması (Conflicts of Interest): Çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

İntihal Denetimi (Plagiarism Checking): Bu çalışma intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir.

Kısaltmalar

ÇYa - Çıvaş Halih Sımahlıh  (Yumahsem) I [Çuvaş Halk Edebiyatı. (Masallar) I]

Çyb - Çıvaş Halih Sımahlıh  (Yumahsem) II [Çuvaş Halk Edebiyatı. (Masallar) II]

Rus - Rusça

Tat. – Tatarca

Кайнакça

Bayram, Bülent (2018). Çuvaş Türklerinin Telif Destanlarında Kişi Adları. *Köktürk Yazısının Okunuşunun 125. Yılında Orhun'dan Anadolu'ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu Bildiri Kitabı*. İstanbul: Kesit Yayınları, ss. 388-403.

Güzel, Sinan (2019). Heikki Paasonen'in Çuvaşça Masal Derlemelerinde Tatarca Kopyalar. *Türk Moğol Dil Tarih Kültür Araştırmaları*. İstanbul: Kesit Yayınları. s. 221-234.

Magnitskiy, V. K. (1905) *Çuvaşskiyе Yazıçeskiye İmena*. Kazan: Tipografiya Imperatorskogo Universiteta.

Petrov, L. P. (1986). Liçniye İmena Zakamskih Çuvaşey-Yazıçnikov. *Kultura i Bit Nizovih Çuvaşey – Materialı Kompleksnoy ekspeditsii v Çuvaşskiyе Seleniya Tatarskiy ASSR*.

Petrovskiy, N. A. (1966). *Slovar Russkih Liçnih İmyon*. Moskva: Sovetskaya Ensiklopediya.

Fedotov, M. R. (1998). *Slovar Çuvaşskih Nehristiyanskih Liçnih İmen*. Çeboksarı: Çuvaşskiy Gosudarstvennyy İstitut Gumanitarhıh Nauk.

Yavuz, Cemalettin (2021a). “Bindiği Dalı Kesmek”: Türk Dünyası Folklorunda Eş ve Benzer Yaratmalara Nasıl Yaklaşılmalı? *Folklor/Edebiyat 2021, Yıl (year) 27, Sayı (No) 107*. ss.749-770.

Yavuz, Cemalettin (2021b). *Çuvaş Mitleri ve Efsaneleri*. Ankara: Bengü Yayınları.

Yorulmaz Kahve, Merve (2022a). Kazak Kahramanlık Masallarında Yer Alan Kişiadları Üzerine Bir Değerlendirme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (30), 736-749*.

Yorulmaz Kahve, Merve (2022b). *Muğla Silikyeradları -Menteşe Örneği-*. Çanakkale: Paradigma Akademi.

Yumart, G. F. (1973a). *Çıvaş Halih Simahlıh (Yumahsem)*. C.1. Şupaşkar: Çıvaş Kİneke İzdatelstvi.

Yumart, G. F. (1973b). *Çıvaş Halih Simahlıh (Yumahsem)*. C.2. Şupaşkar: Çıvaş Kİneke İzdatelstvi.

Yuhma, M. N. (2008). *Çuvaşskiyе İmena (Çuvaş Kişi Adları)*. Çeboksarı: Yayınevi Belirtilmemiş.

СОБСТВЕННЫЕ ИМЕНА В ЧУВАШСКИХ СКАЗКАХ

АННОТАЦИЯ

Гагаузы и чувашы являются православными христианами среди тюркских народов. У чувашей очень богатый фольклор. Современная чувашская литература основана на этом богатом фольклоре. Богат сказочный фольклор (юмах/халап), который подразделяется на три основные группы: волшебные, т.е. героические, бытовые сказки и сказки о животных. Чувашские сказки начались собираться и печататься в середине 19 века. Собранный материал был впервые напечатан Анталом Регули, учёным венгерского происхождения и чувашским исследователем Михайловым. Регули, находясь среди чувашей, переписал две сказки «Мачеха» и «Пошёл за смертью, разбогатеv вернулся». Чувашские сказки начали привлекать внимание местных и зарубежных учёных

с тех пор, как начались появляться сборники. В нынешнее время также многие учёные продолжают исследовать чувашские сказки. Помимо обучения детей отличать хорошее от плохого, сказки ещё и сохраняют родной язык, родную культуру и передают эту культуру из поколения в поколение. Если посмотреть на историю чувашского народа, то видно, что их вера пересекается с язычеством, исламом и с 1552 года православным христианством. Следы этого исторического процесса также можно увидеть в чувашских сказках. В собственных именах героев тоже заметен этот исторический процесс.

Термин *сказка* в чувашском языке имеет две формы: *юмах* и *халап*. *Юмах* описывает волшебные героические ситуации, а *халап* используется для сказок, рассказанных в стиле рассказа.

Исследование Бюлента Байрама о собственных именах в чувашских авторских эпосах пролило свет на наше исследование «Собственные имена в чувашских сказках». Из исследования Байрама был сделан вывод, что имена людей в авторских чувашских эпосах, созданных с целью создания чувашской идентичности, были в основном чувашскими.

Можно классифицировать исследование собственных имён по-разному: женские и мужские имена, этимология имен, с точки зрения значений “семантики”, имена положительных и отрицательных героев и т.д. Так как в нашем исследовании мы сосредоточились на чувашской идентичности, мы рассмотрели имена в чувашских сказках со стороны положительных и отрицательных героев. В начале исследования предоставлена информация о чувашских сказках, выявлены и классифицированы собственные имена положительных и отрицательных героев сказок. Работа исследована путем обзора литератур и источников. Для исследования использована произведение Юмарта в 2-ух томах «Чувашская народная литература. Сказки» (1973). В произведении всего имеется 301 сказка. Имена героев в сказке будут оцениваться в процессе изменения имен чувашских людей под влиянием русского, татарского и чувашского языков. Имена, заимствованные с русского языка указаны в скобках в конце слова.

Чтобы найти из имен героев традиционные чувашские имена мы воспользовались литературой: В. Г. Магницкий «Чувашские языческие имена» (1905), М.Р. Федотов «Словарь чувашских нехристианских личных имен» (1998), Юхма Мишши «Чувашские имена» (2008). Имена, которые не оказались в данных произведениях, классифицированы в отдельной группе. Всего зачислено 136 собственных имен в чувашских сказках. Из них 63 положительные, 12 отрицательные герои, а 61 имя не выявлены в вышепоказанной литературе. Выявлены много имен, заимствованные с русского языка и 2 имени с татарского языка. В исследовании, несмотря на множество русских имен, в большой степени встречаются чувашские имена. В дальнейших исследованиях можно исследовать эти имена с этимологической точки зрения.

Ключевые слова: чуваша, сказка, чувашская сказка, собственные имена, имена собственные в сказках.